

КУЗНЕЦОВА М. Ю.,
здобувач кафедри адміністративного
та фінансового права
(Національний університет біоресурсів
та природокористування України)

УДК 342.95

**РЕАЛІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ
ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ
ПІД ЧАС ОБРОБКИ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ**

Обґрунтовано важливість дослідження реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України в інформаційних правовідносинах, що виникають під час обробки персональних даних. Встановлено визначення понять «сфера персональних даних», «обробка персональних даних» «інформаційно-правовий статус органів виконавчої влади». Запропоновано підхід до формування системної моделі інформаційних правовідносин щодо обробки персональних даних та досліджено конкретні приклади.

Ключові слова: інформаційно-правовий статус, органи виконавчої влади, сфера персональних даних, обробка персональних даних, інформаційні правовідносини.

Обоснована важность исследования реализации информационно-правового статуса органов исполнительной власти Украины в информационных правоотношениях, которые возникают при обработке персональных данных. Установлены определения понятий «сфера персональных данных», «обработка персональных данных», «информационно-правовой статус органов исполнительной власти». Предложен подход для формирования системной модели информационных правоотношений, связанных с обработкой персональных данных, а также рассмотрены конкретные примеры.

Ключевые слова: информационно-правовой статус, органы исполнительной власти, сфера персональных данных, обработка персональных данных, информационные правоотношения.

The importance of studying there realization of information and legal status of the executive authorities of Ukraine in informational legal relations, which arise in processing the personal data, is substantiated. The definitions of «sphere of personal data», «personal data processing», «information and legal status of executive authorities» are established. The hike for the formation the system model of legal information relations, connected with processing the personal data is proposed; also the specific examples are considered.

Key words: information and legal status, executive authorities, sphere of personal data, personal data processing, information relations.

Вступ. Відповідно до положень Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства на 2007–2015 роки» однією зі стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства в Україні постає захист інформаційних прав громадян, насамперед щодо доступності інформації, захисту інформації про особу, підтримки демо-

кратичних інститутів та мінімізації ризику «інформаційної нерівності» [1]. Водночас ст. 3 Конституції України закріплює, що права й свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [2]. За умов поділу державної влади на законодавчу, виконавчу й судову особливість виконавчої влади полягає в тому, що саме вона забезпечує практичне виконання законів та інших правових актів державних органів.

Аналіз Закону України «Про захист персональних даних» [3] дозволяє переконатися в тому, що суб'єктами відносин, пов'язаних із персональними даними, постають серед іншого й органи виконавчої влади України. Таким чином, виникає об'єктивна потреба в удосконаленні діяльності зазначених органів щодо обробки персональних даних та їх захисту, що має відповідати нормам чинного законодавства України про захист персональних даних [3]. Реалізація різноманітних правових норм (інформаційних, адміністративних тощо) означає практичне втілення правил поведінки (приписів), які вони містять, у діяльності суб'єктів суспільних відносин (зокрема, органів виконавчої влади України), що перебувають у сфері регулювання, насамперед інформаційного права. У процесі реалізації норм інформаційного права правові приписи втілюються в життя всіма суб'єктами регульованих суспільних відносин, проте роль кожного суб'єкта в цьому процесі визначається відповідно до їх інформаційно-правового статусу. У зв'язку із цим вважаємо, що тема статті є актуальною.

Теоретико-методологічною базою дослідження є наукові напрацювання як вітчизняних, так і зарубіжних учених, зокрема, роботи С.С. Алексєєва, І.В. Арістової, О.А. Баранова, І.Л. Бачило, К.І. Белякова, В.М. Брижка, О.А. Городова, В.О. Копилова, Б.А. Кормича, О.В. Кохановської, А.І. Марущака, А.М. Новицького, В.С. Цимбалюка та інших. Водночас у наукових працях зазначених фахівців не приділялося належної уваги комплексному дослідженню реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України в різноманітних правовідносинах, пов'язаних з обробкою персональних даних. У зв'язку із цим нами здійснено спробу провести відповідне дослідження.

Постановка завдання. Мета статті полягає у формуванні системи правовідносин, пов'язаних з обробкою персональних даних, у якій реалізується інформаційно-правовий статус органів виконавчої влади України.

Результати дослідження. Досягнення мети роботи потребувало введення в науковий обіг насамперед поняття «сфера персональних даних» (далі – СПД), яке означає сукупність суспільних відносин, пов'язаних з обробкою, захистом персональних даних (далі – ПД), наданням часткового чи повного права обробки персональних даних іншим суб'єктам відносин, пов'язаних із персональними даними, а також із доступом до персональних даних.

Водночас для з'ясування поняття «інформаційно-правовий статус» органів виконавчої влади (далі – ОВВ) України вважаємо за доцільне проаналізувати різноманітні наукові позиції щодо визначення структури правового статусу суб'єктів адміністративного права, до яких відносяться й ОВВ України. У роботі поділяється точка зору Д.Н. Бахраха та А.В. Лавренюка щодо такої структури правового статусу суб'єктів адміністративного права: 1) цільовий; 2) структурно-організаційний; 3) компетенційний [4, с. 71]; 4) гарантійний [5, с. 118]. При цьому найважливішим у змісті правового статусу ОВВ України постає компетенційний блок, у межах дослідження якого було проаналізовано два наукові підходи до розуміння цього блоку та висловлено згоду з першим підходом, відповідно до якого змістом компетенції ОВВ України є, по-перше, предмет його діяльності (його завдання й функції), по-друге, обсяг прав та обов'язків, необхідних для здійснення його завдань. При цьому необхідною ознакою набуття адміністративно-правового статусу є наявність в ОВВ України конкретних суб'єктивних прав та суб'єктивних обов'язків, які ними реалізуються, як в адміністративних правовідносинах, так і поза ними [6, с. 188].

Грунтуючись на зазначених вище положеннях щодо адміністративно-правового статусу ОВВ України, вважаємо за доцільне, досліджуючи реалізацію особливостей

інформаційно-правового статусу ОБВ України в інформаційних правовідносинах (простих і складних, зокрема комплексних) [7] у СПД, говорити про реалізацію відповідних суб'єктивних прав та обов'язків ОБВ України в зазначених правовідносинах. Останнє є необхідною умовою як для виконання поставлених завдань, так і для реалізації відповідних функцій, які в сукупності складають предмет діяльності конкретного ОБВ України. Водночас слід усвідомлювати, що в роботі реалізація інформаційно-правового статусу ОБВ України обмежується, по-перше, відповідною сферою (сфера персональних даних), по-друге, інформаційними правовідносинами. У першому обмеженні мова йде про «місце», де реалізується цей статус ОБВ України; у другому мається на увазі форма реалізації норм права, оскільки реалізація інформаційно-правового статусу ОБВ України можлива й поза інформаційними правовідносинами.

У свою чергу сферу персональних даних (за структурним критерієм) поділяємо на дві складові: перша складова пов'язана з використанням ПД, а друга – з порядком доступу до ПД. Водночас першу складову СПД, що пов'язана з використанням персональних даних, доцільно також поділити на три частини (грунтуючись на законодавчому визначенні поняття «використання ПД»): 1) обробка ПД; 2) захист ПД; 3) передача права (повного чи часткового) на обробку ПД [3]. Таким чином, структура першої складової СПД визначає логіку й послідовність її дослідження. У роботі зацентруємо увагу на дослідженні особливостей реалізації інформаційно-правового статусу ОБВ України в СПД під час обробки персональних даних.

На нашу думку, дослідженню реалізації інформаційно-правового статусу ОБВ України в інформаційних правовідносинах у СПД має передувати чітке усвідомлення, що правовідношення (зокрема й інформаційне) – це лише одна з форм реалізації норм права. Так, залежно від юридичного положення суб'єкта, який реалізує право, виділяють просту (безпосередню) реалізацію, яка здійснюється фізичними та юридичними особами без втручання державних органів, та складну (правозастосовну) реалізацію, яка здійснюється у вигляді державної владної діяльності компетентних державних органів і супроводжується винесенням акта застосування права. Базуючись на доктринальних дослідженнях [8, с. 155; 9, с. 316], з'ясовано, що безпосередня реалізація права у правовідносинах здійснюється у формах виконання, використання та дотримання. Водночас реалізація права поза правовідносинами можлива в активній та пасивній формі.

Вважаємо за необхідне підкреслити, що в роботі розглядається така структура інформаційного правовідношення: 1) юридичний факт; 2) суб'єкти правовідносин; 3) об'єкт правовідносин; 4) зміст правовідносин (який включає суб'єктивні права та юридичні обов'язки учасників правовідносин). У зв'язку із цим зазначимо, що підставою виникнення, зміни й припинення інформаційних правовідносин постає юридичний факт [10, с. 347]. Водночас нагадаємо, що усвідомленню значення юридичних фактів сприяє розуміння тих функцій, які вони виконують (по-перше, функція залучення суб'єкта права до правовідносин, по-друге, функція породження правосуб'єктності, її набуття або виникнення) [9, с. 538].

Суб'єктами зазначених інформаційних правовідносин згідно зі ст. 4 Закону України «Про захист персональних даних» [3] постають суб'єкт персональних даних, володілець персональних даних, розпорядник персональних даних, третя особа, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Можна постановити гіпотезу, що як суб'єкт інформаційних правовідносин у СПД органи виконавчої влади України можуть бути принаймні володільцем та розпорядником ПД. Ця гіпотеза буде перевірена під час дослідження. Об'єктом таких інформаційних правовідносин є персональні дані як один із видів інформації. Нагадаємо, що згідно із Законом України «Про захист персональних даних» персональними даними визначаються відомості або сукупність відомостей про фізичну особу, яка є ідентифікованою чи може бути конкретно ідентифікованою, які обробляються в базах персональних даних [3].

Водночас змістом таких правовідносин у СПД постають відповідні суб'єктивні права та юридичні обов'язки їх суб'єктів, зокрема ОБВ України. У зв'язку із цим акцентовано увагу на важливій, на наш погляд, позиції Д.В. Огородова, який зазначає: «Універсальність конструкції правовідношення полягає в тому, що, яким би не був об'єкт правовідношення (будь-то інформація, речі або щось інше), головним елементом, який пов'яже суб'єктів правовідносин, будуть саме суб'єктивні права й обов'язки» [11, с. 66].

Вважаємо, що постає доцільним етап дослідження, пов'язаний з однією із частин сфери персональних даних – колом суспільних відносин, пов'язаних з обробкою персональних даних. Слід зазначити, що згідно із Законом України «Про захист персональних даних» [3] обробка персональних даних (зокрема в СПД) – це будь-яка дія або сукупність дій із персональними даними, у тому числі з використанням інформаційних (автоматизованих) систем. При цьому Закон України «Про захист персональних даних» закріплює чіткий перелік зазначених дій із персональними даними, а саме: 1) збирання; 2) реєстрація; 3) накопичення; 4) зберігання; 5) адаптування; 6) зміна; 7) поновлення; 8) використання; 9) поширення (розповсюдження, реалізація, передача); 10) знеособлення; 11) знищення. Такий підхід законодавця до чіткого визначення переліку дій, пов'язаних з обробкою ПД, дозволяє нам стверджувати, що обробка – це комплексне поняття, яке за запропонованим законодавцем критерієм дозволяє виділити щонайменше одинадцять різних видів дій, пов'язаних з обробкою персональних даних. Крім того, деякі із зазначених дій є цілою сукупністю дій, що дозволяє стверджувати про розширення їх кількості (тобто більше 11).

У роботі вважається, що норми Закону України «Про захист персональних даних», у яких закріплено зазначені дії, постають юридичним фактом, на підставі якого можуть виникати досліджувані правовідносини, учасником яких є ОБВ України. Відповідно до цього під час обробки персональних даних можуть виникати щонайменше 11 різних видів інформаційних правовідносин, зокрема й за участю ОБВ України. Крім того, слід враховувати, що обробка ПД здійснюється відкрито й прозоро із застосуванням засобів та в спосіб, що відповідають визначеним цілям такої обробки [3]. Тобто, враховуючи різні засоби та способи, зазначений перелік видів інформаційних правовідносин, пов'язаних з обробкою, може значно поширитися. Наприклад, Закон України «Про захист персональних даних» визначає, що зазначені дії щодо обробки ПД можуть здійснюватися різними способами (в різних формах): 1) повністю в інформаційній (автоматизованій) системі; 2) повністю в картотеках персональних даних; 3) частково в інформаційній (автоматизованій) системі та (або) в картотеках персональних даних. Таким чином, навіть одна й та ж дія (сукупність дій) щодо обробки ПД, наприклад, зберігання (дії щодо забезпечення їх цілісності та відповідного режиму доступу до них), може бути виконана в зазначених вище трьох варіантах. Очевидно, що в такому випадку слід говорити про три варіанти інформаційного правовідношення в СПД, зокрема, за участю ОБВ України.

Вважаємо за необхідне підкреслити, що надалі слід враховувати, що об'єктом таких правовідносин постають персональні дані, які, до речі, представлені в Законі України «Про захист персональних даних» у трьох категоріях (у редакції від 16 травня 2013 року). Перша категорія ПД – це, наприклад, паспортні дані, реєстраційний номер облікової картки платника податків. Друга категорія ПД – це, наприклад, відомості про національність, політичні, релігійні або світоглядні переконання, членство в політичних партіях. Нарешті, у деяких випадках використовується й медична інформація (стан здоров'я, у тому числі історія хвороби) – третя категорія персональних даних.

Водночас останні зміни до Закону України «Про захист персональних даних» (від 27 березня 2014 року) [3] закріплюють назву «персональні дані, що становлять особливий ризик для прав і свобод суб'єктів, і про обробку яких необхідно повідомляти Уповноваженого» – це майже всі персональні дані, які відносяться до другої та третьої категорії персональних даних. Власне кажучи, маємо три категорії обробки персональних

даних, дві з яких і є «персональними даними, що становлять особливий ризик для прав і свобод суб'єктів, і про обробку яких необхідно повідомляти Уповноваженого». Отже, слід про це пам'ятати, проте в цілому, на нашу думку, останні зміни до Закону України «Про захист персональних даних» суттєво не вплинули на розуміння категорій персональних даних та доцільність виділення їх у три групи. Таким чином, якщо Законом України «Про захист персональних даних» чітко визначено три категорії персональних даних і три способи (форми) здійснення обробки персональних даних, ми отримуємо низку дій (сукупність дій) у трьох формах та з трьома можливими категоріями персональних даних у всій сфері персональних даних.

Отже, сформовано можливі варіанти інформаційних правовідносин у сфері ПД за варіантами дій, за формами обробки та категоріями персональних даних. Водночас цей перелік критеріїв слід доповнити. Так, обов'язково слід усвідомлювати й існування різних можливих варіантів суб'єктного складу зазначених правовідносин, принаймні одним з учасників яких постають ОВВ України, наприклад: 1) суб'єкт ПД – володільець ПД; 2) суб'єкт ПД – розпорядник ПД; 3) володільець ПД – розпорядник ПД; 4) володільець ПД – третя особа; 5) розпорядник ПД – третя особа; 6) володільець ПД – Уповноважений Верховної Ради України. При цьому слід враховувати, що володільцем ПД є фізична або юридична особа, якій Законом України «Про захист персональних даних» або за згодою суб'єкта персональних даних надано відповідне право. Водночас розпорядником персональних даних є фізична або юридична особа, якій володільцем персональних даних чи Законом України «Про захист персональних даних» надано право обробляти ці дані від імені володільця.

Аналіз положень Закону України «Про захист персональних даних» свідчить про те, що як володільцями, так і розпорядниками можуть бути фізичні та юридичні особи. При цьому слід усвідомлювати, що згідно із Законом України «Про захист персональних даних» розпорядником ПД, володільцем яких є орган державної влади чи орган місцевого самоврядування, крім цих органів, може бути лише підприємство державної або комунальної форми власності, що належить до сфери управління цього органу [3]. Отже, у тому випадку, коли володільцем ПД виступає ОВВ України, то їх розпорядником можуть бути лише ОВВ України або підприємство державної чи комунальної форми власності, що належить до сфери управління цього органу.

Враховуючи предмет нашої роботи, володільцями та розпорядниками ПД постають лише органи виконавчої влади України (тобто як юридичні особи). У свою чергу третіми особами можуть бути й фізичні особи (наприклад, громадяни України). Слід чітко усвідомлювати також різницю в правах та обов'язках володільця й розпорядника персональних даних. Так, володільець ПД має право на обробку ПД, що забезпечується законом або згодою суб'єкта; затверджує ціль обробки, склад ПД; установлює процедури обробки ПД; забезпечує захист ПД від незаконної обробки. Розпорядник ПД має право на обробку ПД, забезпечену законом або володільцем; обробляє ПД в інтересах володільця, відповідно до визначеної володільцем цілі та за встановленими володільцем процедурами; забезпечує захист ПД від незаконної обробки.

Доцільно також зазначити, що попередня редакція Закону України «Про захист персональних даних» (від 20 листопада 2012 року) [3] містила, на нашу думку, важливе положення, що розпорядження персональними даними фізичної особи, обмеженої в цивільній дієздатності або визнаної недієздатною, здійснює її законний представник. Таким чином, суб'єктом персональних даних як стороною в досліджуваних правовідносинах поставала не лише конкретна фізична особа, а й іноді її законний представник. До того ж, враховуючи положення ст. 29 Закону України «Про захист персональних даних» [3], суб'єктами зазначених правовідносин можуть бути й іноземні суб'єкти. Отже, можуть виникати правовідносини щодо передачі персональних даних іноземним суб'єктам, тобто між володільцем ПД та іноземним суб'єктом. Крім того, варто пам'ятати, що

згода суб'єкта ПД також може бути в документальній формі (письмова згода – письмовий підпис) чи електронній формі (потрібен електронний підпис). Окремим важливим критерієм (який обов'язково слід враховувати) постає питання згоди (незгоди) суб'єкта ПД щодо дій із його персональними даними.

Отже, проведене дослідження дозволило виділити низку важливих критеріїв, за якими можливо визначити види інформаційних правовідносин, які виникають під час обробки ПД у сфері персональних даних: 1) за видами дій (сукупністю дій) – щонайменше одинадцять видів; 2) за способами (формами) обробки ПД – три види; 3) за категоріями обробки ПД – три види; 4) за суб'єктним критерієм (за обов'язковою участю ОБВ України) – п'ять основних видів і два додаткові (законний представник суб'єкта ПД та іноземний суб'єкт); 5) за формою згоди суб'єкта – у двох формах (письмова й електронна); 6) за згодою суб'єкта ПД. Нарешті, очевидним є можливість здійснення комбінування цих видів за різними варіантами.

На нашу думку, запропонований підхід до дослідження інформаційних правовідносин, у яких реалізується інформаційно-правовий статус ОБВ України, дозволяє сформувати систему (відкрити) інформаційних правовідносин, які виникають (змінюються, припиняються) у СПД. При цьому слід підкреслити, що предметом нашого дослідження постає лише частина цих правовідносин, зокрема ті правовідносини, учасником яких є ОБВ України (що й визначено у варіантах суб'єктного складу правовідносин: як володілець, розпорядник ПД чи рідше – третя особа). Крім того, такий підхід дозволяє запропонувати системну модель дослідження інформаційних правовідносин у сфері персональних даних як форми реалізації норм права, у яких, зокрема, реалізується інформаційно-правовий статус ОБВ України.

Грунтуючись на отриманих вище висновках, надалі акцентуємо увагу на дослідженні конкретних інформаційних правовідносин, які виникають під час обробки ПД за згодою суб'єкта ПД. Як учасник таких правовідносин будь-який орган виконавчої влади України може бути або володільцем ПД, або розпорядником ПД, або третьою стороною. Так, ОБВ України як володілець ПД за законом та за згодою суб'єкта ПД отримує, по-перше, право на обробку (ст. ст. 2, 10, 11), по-друге, дозвіл на обробку (ст. 11) [3]. Тобто підставами для виникнення відповідних правовідносин із приводу обробки ПД є право та дозвіл на обробку (за згодою чи без згоди суб'єкта ПД).

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) Наказом «Про затвердження документів у сфері захисту персональних даних» від 8 січня 2014 року № 1/02-14 встановив, зокрема, Типовий порядок обробки персональних даних [12], яким визначено загальні вимоги до обробки й захисту персональних даних суб'єктів ПД: 1) що обробляються повністю чи частково із застосуванням автоматизованих засобів; 2) що містяться в картотеці або призначені для внесення до картотеки із застосуванням неавтоматизованих засобів.

Насамперед зосередимо увагу на дослідженні інформаційних правовідносин, які виникають під час процесу збирання ПД (що передбачає дії з підбору чи впорядкування відомостей про фізичну особу та внесення їх до бази ПД) як складової процесу обробки персональних даних. Підкреслимо, наприклад, що згідно зі ст. 12 Закону України «Про захист персональних даних» (у редакції від 20 листопада 2012 року) [3] володілець ПД протягом десяти робочих днів із дня включення ПД до бази ПД зобов'язаний повідомити суб'єкта ПД, виключно в письмовій формі, про його права, про мету збору даних, яка визначається володільцем бази ПД, про осіб, яким будуть передаватися ПД. На сьогодні в редакції Закону України «Про захист персональних даних» від 27 березня 2014 року володілець ПД зобов'язаний повідомити суб'єкта ПД в таких випадках: 1) у момент збору персональних даних, якщо персональні дані збираються в суб'єкта персональних даних; 2) в інших випадках протягом тридцяти робочих днів із дня збору персональних даних [3].

Отже, маємо приклад інформаційного правовідношення за участю ОВВ України (виходячи з того, що володільцем ПД постають також ОВВ України), де зобов'язуюча норма права вимагає від володільця ПД реалізувати юридичний обов'язок (виконання як форма реалізації права) щодо повідомлення відповідного суб'єкта ПД, який завдяки уповноважуючій нормі права реалізує своє суб'єктивне право (використання як форма реалізації права) бути повідомленим. У цьому випадку маємо приклад простого інформаційного правовідношення, де суб'єкт ПД (на підставі відповідного юридичного факту) має одне суб'єктивне право (бути повідомленим), а володілець ПД (наприклад, відповідальна особа ОВВ України) має один юридичний обов'язок – повідомити. Однак насамперед персональні дані мають бути зібрані. Отже, Закон України «Про захист персональних даних» (зобов'язуюча норма права – виконання як форма реалізації норм права) вимагає від суб'єкта ПД надати відповідні персональні дані володільцю ПД (відповідальній особі ОВВ України), який, очевидно, має право на збирання ПД (уповноважуюча норма права – використання як форма реалізації норм права). Слід зазначити, що в цьому випадку маємо також приклад простого інформаційного правовідношення, оскільки одному праву кореспондує один обов'язок.

Наголосимо, що під час дослідження було отримано такі висновки. По-перше, з'ясовано, що під час збирання ПД у СПД виникають інформаційні правовідносини з приводу підбору відомостей про фізичну особу; з приводу впорядкування відомостей про фізичну особу; з приводу внесення ПД до бази персональних даних. По-друге, визначено, що під час збирання ПД виникає низка інформаційних правовідносин у СПД між ОВВ України (його посадовою та службовою особою) як володільцем ПД та суб'єктом ПД, які можливо класифікувати за трьома категоріями ПД та трьома формами обробки ПД.

Дослідження показали, що реалізація інформаційно-правового статусу ОВВ України можлива й під час зберігання персональних даних, яке передбачає дії щодо забезпечення їх цілісності та відповідного режиму доступу до них. У цьому випадку мова йде також про сукупність дій, кожна з яких (закріплена у відповідних нормах Закону України «Про захист персональних даних») може поставати юридичним фактом, підставою виникнення інформаційних правовідносин у СПД, зокрема, за участю ОВВ України. Це дії щодо забезпечення їх цілісності та дії щодо відповідного режиму доступу до ПД. Крім того, тут може виникати ціла низка інформаційних правовідносин, зокрема за участю ОВВ України, пов'язаних з особливостями правового регулювання персональних даних як виду інформації з різним режимом доступу (відкрита, конфіденційна, таємна).

Слід підкреслити, що поширення персональних даних (як складова обробки ПД) передбачає дії щодо передачі відомостей про фізичну особу за згодою суб'єкта персональних даних. Поширення є комплексним поняттям, яке включає до себе такі дії, як розповсюдження ПД, реалізація ПД та передача ПД. У розділі 4 Рекомендацій щодо порядку обробки персональних даних у базах персональних даних [13] передбачається порядок поширення персональних даних. Зокрема, володілець персональних даних протягом десяти робочих днів повідомляє суб'єкта персональних даних про передачу персональних даних третій особі, якщо цього вимагають умови згоди суб'єкта ПД або інше не передбачено законом.

Вважаємо, що в цьому прикладі йдеться про виникнення складного правовідношення, оскільки в ньому беруть участь три суб'єкти: володілець, суб'єкт ПД, третя особа. Так, третя особа має суб'єктивне право отримати від володільця персональні дані відповідного суб'єкта ПД; володілець зобов'язаний передати третій особі ці дані (виконати юридичний обов'язок). Водночас володілець ПД, згідно з ч. 1 ст. 21 Закону України «Про захист персональних даних», зобов'язаний повідомити суб'єкта ПД про передачу його даних третій особі (виконання юридичного обов'язку), відповідно, суб'єкт ПД реалізує своє суб'єктивне право бути проінформованим. Отже, суб'єкт персональних даних та третя особа мають відповідні суб'єктивні права (по одному), тоді як володілець ПД

має два юридичні обов'язки щодо суб'єкта ПД та третьої особи. Водночас це складне правовідношення є суто інформаційним.

Вважаємо за доцільне також розглянути структуру інформаційного правовідношення за участю розпорядника персональних даних. Згідно з ч. 4 ст. 4 Закону України «Про захист персональних даних» володілець персональних даних може доручити обробку персональних даних розпоряднику персональних даних відповідно до договору, укладеного в письмовій формі [3]. Ця норма свідчить про можливість виникнення цивільного правовідношення між володільцем і розпорядником на підставі відповідного договору (як домовленість двох чи більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків). У цивільному праві укладення договору вважається одним зі способів виникнення правовідношення. Варто відзначити, що правовідношення щодо укладення такого договору є не «основним» правовідношенням, а «забезпечувальним», оскільки забезпечує в подальшому виникнення «основного» інформаційного правовідношення. Іншими словами, маємо приклад складного правовідношення, яке складається з двох простих правовідношень: 1) укладання договору між володільцем ПД та розпорядником ПД (цивільно-правове); 2) передача права на обробку (інформаційне). Таким чином, складне правовідношення, відповідно до концепції інформаційних правовідносин [7], визначається як інформаційно-цивільне правовідношення.

До речі, обов'язок і право розпорядника й володільца ПД укласти договір у письмовій формі постає змістом першого простого правовідношення. У змісті другого правовідношення ми маємо приклад активного обов'язку, адже розпорядник персональних даних має здійснити певні дії – обробку персональних даних. Відповідне право володільца бази персональних даних – доручити обробку персональних даних розпоряднику персональних даних. Таким чином, суб'єктивне право володільца бази персональних даних як учасника цього інформаційного правовідношення за своєю суттю є правом на чужі дії, тобто правом вимагання відповідної поведінки від правозобов'язаної особи (розпорядника персональних даних).

Слід підкреслити, що підставою виникнення другого простого інформаційного правовідношення може також бути відповідний юридичний факт, зокрема цивільно-правовий договір. Суб'єктами в другому простому правовідношенні виступають володілець та розпорядник персональних даних, яких можна класифікувати за трьома групами (одна з них включає й органи виконавчої влади України). Об'єктом такого інформаційного правовідношення виступають персональні дані.

Отже, ми пересвідчилися в можливості виникнення правовідношення між володільцем персональних даних та розпорядником, якими, у свою чергу, можуть бути ОБВ України. Досліджено два варіанти виникнення такого правовідношення: 1) перший варіант пов'язаний із виникненням складного правовідношення, яке постає комплексним, ґрунтуючись на нормах цивільного й інформаційного права, та визначається як інформаційно-цивільне правовідношення; 2) другий варіант пов'язаний із виникненням простого інформаційного правовідношення на підставі юридичного факту – укладення цивільно-правового договору між володільцем ПД та розпорядником ПД, які водночас постають ОБВ України.

Висновки. Слід зазначити, що в роботі проаналізовано не всі види інформаційних правовідносин, пов'язаних із різноманітними складовими обробки персональних даних. З одного боку, це зумовлено існуючими вимогами щодо обсягу статті. З іншого боку, на окремих прикладах було досліджено й обґрунтовано загальний підхід щодо реалізації інформаційно-правового статусу ОБВ України в інформаційних правовідносинах – як простих, так і складних (у тому числі комплексних). До речі, дослідження показали, що під час обробки персональних даних ОБВ України реалізують не лише свій інформаційно-правовий статус, а й адміністративно-правовий статус у складних (комплексних) правовідносинах щодо персональних даних. На нашу думку, системна модель інфор-

ційних правовідносин, що виникають у сфері персональних даних під час їх обробки, може бути підґрунтям для проведення подальших досліджень щодо особливостей реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України в інформаційних правовідносинах, що виникають під час процесу захисту персональних даних та доступу до них.

Список використаних джерел:

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 9 січня 2007 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
3. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
4. Бахрах Д.Н. Коллективные субъекты административного права / Д.Н. Бахрах // Правоведение. – 1991. – № 3. – С. 68–73.
5. Лавренюк А.В. Субъекты публичного права: теоретико-правовые исследования : дис. ... канд. юрид. наук. : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства, история правовых учений» / А.В. Лавренюк. – М., 2007. – 197 с.
6. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України. Академічний курс : [підручник] : у 2 т. / редкол. : В.Б. Авер'янов (гол.) та ін. – К. : Юридична думка, 2004– . – Т. 1 : Загальна частина. – 2004. – 584 с.
7. Арістова І.В. Концепція інформаційних правовідносин: сутність та особливості використання у сфері банківської діяльності / І.В. Арістова, В.Д. Чернадчук // Інформація і право. – 2012. – № 3(6). – С. 47–56.
8. Правознавство : [навч. посібник] / за заг. ред. С.М. Тимченка, Т.О. Коломосьць. – Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2007. – 588 с.
9. Скакун О.Ф. Теорія держави і права. Енциклопедичний курс : [підручник] / О.Ф. Скакун. – Вид. 2-ге, перероб. і допов. – Х. : Еспада, 2009. – 752 с.
10. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : [підручник] / О.Ф. Скакун. – 2-ге вид. – К. : Алерта ; ЦУЛ, 2011. – 520 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lib.lnpu.edu.ua/new_doc/03_2012/26_03/teoriya_prava.pdf.
11. Огородов Д.В. Правовые отношения в информационной сфере : дис. ... канд. юрид. наук. : спец. 12.00.14 «Административное право, финансовое право, информационное право» / Д.В. Огородов. – М., 2002. – 241 с.
12. Про затвердження документів у сфері захисту персональних даних : Наказ Уповноваженого Верховної Ради України від 8 січня 2014 року № 1/02-14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
13. Рекомендації щодо порядку обробки персональних даних у базах персональних даних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pdp.net.ua/ua/rekomendacii>.

